

Program 2.ZŠ Propojení Sedlčany

k prevenci a řešení šikany mezi žáky školy

„PROPOJENÍ PROTI ŠIKANĚ“

2.základní škola-Škola Propojení

Sedlčany, Příkrá 67

Obsah

	str.
1. Šikana (kyberšikana)	2
1.1. Charakteristika šikany (kyberšikany)	2
1.2. Projevy šikany (kyberšikany) – základní formy	2
1.3. Příklady nepřímých a přímých znaků šikanování	3
1.4. Stádia šikanování	4-5
2. Škola a šikana	5-6
2.1. Odpovědnost školy	6-7
2.2. Škola v prevenci šikanování	7-8
2.3. Tvorba a realizace preventivního programu	8
2.4. Postupy řešení šikanování	8-9
2.5. Výchovná opatření	9
2.6. Spolupráce s rodiči	9-10
2.7. Spolupráce se specializovanými institucemi	10-11
2.8. Selhání školy v řešení šikany	11
3. Krizový plán školy	12-13
4. Literatura	14

1. Šikana (kyberšikana)

Šikanování je mimořádně nebezpečná forma násilí, která ohrožuje základní výchovné a vzdělávací cíle školy a často zůstává dlouho skrytá. V místech jejího výskytu dochází ke ztrátě pocitu bezpečí žáků, který je nezbytný pro harmonický rozvoj osobnosti a efektivní výuku. I při relativně malé intenzitě šikany může u jejích obětí docházet k závažným psychickým traumatům s dlouhodobými následky, k postupné deformaci vztahů v kolektivu. Vzhledem k tomu, že šikana se v zárodečných fázích vyskytuje v téměř každé škole, věnujeme tomuto jevu i na naší škole zvláštní pozornost. Důraz klademe na vytváření dobrých vztahů uvnitř třídních kolektivů, především před vznikem šikanování. (práce tř. učitele s třídním kolektivem).

1.1. Charakteristika šikany (kyberšikany)

Jsme si vědomi, že šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrožit nebo zastrašovat žáka, případně skupinu žáků. Spočívá v cílených a opakovaných fyzických a psychických útocích jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Patří sem pochopitelně také **kyberšikana**, která je definována jako úmyslné, opakující se a nepřátelské chování, jehož cílem je ublížit oběti za použití informačních a komunikačních technologií.

Nebezpečnost působení šikany spočívá zvláště v závažnosti, dlouhodobosti a nezdědky v celoživotních následcích na duševní a tělesné zdraví oběti.

Pocit bezpečí každého jedince a jeho začlenění do třídního kolektivu je základní podmínkou vytváření produktivního prostředí a dobrého sociálního klimatu třídy a školy. Naše škola, stejně jako všechny školy a školská zařízení máme povinnost předcházet všem náznakům násilí a šikanování. Šikanování v jakékoli formě a podobě nesmí být pracovníky naší školy akceptováno. Samotní pedagogičtí pracovníci nesmí svým jednáním s některými žáky a chováním vůči nim podněcovat zhoršování vztahů směřující k šikanování těchto žáků jejich spolužáky.

1.2. Projevy šikany (kyberšikany) – základní formy

Šikana má ve svých projevech různé podoby. Mezi základní **formy šikany** patří:

Verbální šikana, přímá, nepřímá – psychická šikana (útoky v podobě nadávek, pomluy, vyhrožování, ponižování, kyberšikana, (e-maily, sms, internetové stránky), v nepřímé podobě se jedná o demonstrativní přehlížení, ignorování žáka či žáků třídní nebo jinou skupinou žáků.

Fyzická šikana, přímá a nepřímá (bití, vydírání, krádeže, poškozování věcí, ničení majetku oběti, může mít i formu sexuálního obtěžování až zneužívání....)

Smíšená šikana, kombinace verbální a fyzické šikany (násilné a manipulativní příkazy apod.). Za určitých okolností může šikanování přerůst až do forem skupinové trestné činnosti a v některých opravdu závažných případech může nabýt i rysy organizovaného zločinu.

Mezi základní formy kyberšikany patří:

- Ⓜ Textové zprávy prostřednictvím mobilních telefonů
- Ⓜ Fotografie a videoklipy zachycené přes kamery mobilních telefonů a následně zveřejněné na internetu
- Ⓜ Telefonní hovory
- Ⓜ E-mailové zprávy
- Ⓜ Chatové místnosti
- Ⓜ Tzv. instant messaging (ICQ, Skype aj.)
- Ⓜ Internetové stránky, blogy
- Ⓜ Sociální sítě
- Ⓜ On-line hraní her

Nejčastější typy kyberšikany: provokování a zápal pro on-line boje (flaming), přeposílání obtěžujících zpráv (harrassment), očeňování (denigration), napodobování, používání cizí identity (impersonation), odhalování tajemství a podvádění (outing and trickery), vyloučení z on-line skupiny (exclusion), pronásledování na internetu (cyberstalking) a poměrně novým fenoménem je i tzv. fackování pro zábavu, které je zaznamenáno na mobilní telefon a následně zveřejněno na internetu (happy slaping).

1.3. Příklady nepřímých a přímých znaků šikanování

Nepřímé (varovné) znaky šikanování mohou být např.:

- . Žák je o přestávkách často osamocený, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády.
- . Při týmových sportech bývá jedinec volen do mužstva mezi posledními.
- . O přestávkách vyhledává blízkost učitelů.
- . Má-li žák promluvit před třídou, je nejistý, ustrašený.
- . Působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči, stává se uzavřeným.
- . Jeho školní prospěch se někdy náhle a nevysvětlitelně zhoršuje.
- . Jeho věci jsou poškozované nebo znečištěné, případně rozházené.
- . Zašpiněný nebo poškozovaný oděv, stále postrádá nějaké své věci.

- . Odmítá vysvětlit poškození a ztráty věci nebo používá nepravděpodobné výmluvy.
- . Mění svoji pravidelnou cestu do školy a ze školy.
- . Začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole.
- . Odřeniny, modřiny, škrábance nebo řezné rány, které nedovede uspokojivě vysvětlit.
- . Je třeba věnovat pozornost mladším žákům nově zařazeným do třídy- přízpůsobovací konflikty

Přímé znaky šikanování mohou být např.:

- . Posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívky, nadávky, ponižování, hrubé žerty na jeho účet. Rozhodujícím kritériem je, do jaké míry je daný žák konkrétní "legraci" zranitelný.
- . Kritika žáka, výtky na jeho adresu - pronášené nepřátelským až nenávisným, pohrdavým tónem.
- . Nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil.
- . Příkazy, které žák dostává, zejm. pronášené panovačným tónem, a skutečnost, že se jim podřizuje.
- . Nátlak na žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů či k spoluúčasti na nich.
- . Honění, strkání, šťouchání, rány, kopání, které třeba nejsou zvláště silné, ale oběť je neoplácí.
- . Rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout.

1.4. Stádia šikanování

První stadium: Zrod ostrakismu

V podstatě se odehrává v jakékoliv skupině. Jde o mírné, převážně psychické formy násilí, kdy se okrajový člen skupiny necítí dobře. Je neoblíben, není uznáván. Ostatní ho více či méně odmítají, nebaví se s ním, pomlouvají ho, spřádají proti němu intriky, dělají na jeho účet „drobné“ legrácky... Tato situace je již zárodečnou podobou šikanování, obsahuje riziko dalšího negativního vývoje.

Druhé stadium: Fyzická agrese a přitvrzování manipulace

V zátěžových situacích, kdy ve skupině stoupá napětí, začnou ostrakizovaní žáci sloužit jako hromosvod. Spolužáci si na nich odreagovávají nepříjemné pocity například z očekávané těžké písemné práce, z konfliktu s učitelem nebo prostě jen z toho, že chození do školy je obtěžuje. Manipulace se přitvrzuje a objevuje se zprvu ponejvíce subtilní fyzická agrese.

Třetí stadium (klíčový moment): Vytvoření jádra

Vytváří se skupina agresorů, úderné jádro. Šířitelé „viru“ začnou spolupracovat a systematicky, nikoliv již pouze náhodně, šikanovat nejvhodnější oběti. V počátku se stávají

jejich obětmi ti, kteří jsou už osvědčeným objektem ostrakizování. Jde o žáky, kteří jsou v hierarchii nejnižší, ti „slabí“.

Čtvrté stadium: Většina přijímá normy

Normy agresorů jsou přijaty většinou a stanou se nepsaným zákonem. V této době se málokdo dokáže postavit tlaku. U členů „virem“ přemožené skupiny dochází k vytvoření jakési alternativní identity, která je zcela poplatná vůdcům. I mírní a ukáznění žáci se začnou chovat krutě – aktivně se účastní týrání spolužáka a prožívají při tom uspokojení.

Páté stadium: Totalita neboli dokonalá šikana

Násilí jako normu přijímají všichni členové třídy. Šikanování se stává skupinovým programem. Obrazně řečeno nastává éra „vykořisťování“. Žáci jsou rozděleni na dvě sorty lidí, dají se označit jako „otrokáři“ a „otroci“. Jedni mají všechna práva, ti druzí nemají práva žádná.

2. Škola a šikana

2.1. Odpovědnost školy

Škola má jednoznačnou odpovědnost za děti a žáky. V souladu s ustanovením zákona č. 49/2009 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon, jsou školy a školská zařízení povinny zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví dětí, žáků a studentů v průběhu všech vzdělávacích a souvisejících aktivit, a současně vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku rizikového chování (sociálně patologických jevů). Z tohoto důvodu musí každý pedagogický pracovník šikanování mezi žáky předcházet, jeho projevy neprodleně řešit a každé jeho oběti poskytnout okamžitou pomoc.

Z hlediska trestního zákona může šikanování žáků naplňovat skutkovou podstatu trestných činů či provinění vydírání (§ 235), omezování osobní svobody (§ 213), útisku (§ 237), ublížení na zdraví (§ 221-224), loupeže (§ 234), násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci (zvláště § 197a), poškozování cizí věci (§ 257), znásilnění (§ 241), kuplířství (§ 204) apod.

Pedagogický pracovník, kterému bude znám případ šikanování a nepřijme v tomto ohledu žádné opatření, se vystavuje riziku trestního postihu pro neoznámení, případně nepřekažení trestného činu (§168, 167 trestního zákona). V úvahu přicházejí i další trestné činy jako např. nadřizování (§ 166 tr.z.) či schvalování trestného činu (§165 tr.z.), v krajním případě i podněcování (§ 164 tr.z.). Skutkovou podstatu účastenství na trestném činu (§ 10

tr.z.) může jednání pedagogického pracovníka naplňovat v případě, že o chování žáků věděl a nezabránil spáchání trestného činu např. tím, že ponechal šikanovaného samotného mezi šikanujícími žáky apod.

2.2. Škola v prevenci šikanování

Základem prevence šikanování a násilí na školách je podpora pozitivních vzájemných vztahů mezi žáky (mezi žáky a učiteli). Škola při efektivní realizaci prevence šikanování usiluje o vytváření bezpečného prostředí a za tím účelem:

- . podporuje solidaritu a toleranci**
- . podporuje vědomí sounáležitosti**
- . posiluje a vytváří podmínky pro zapojení všech žáků do aktivit třídy a školy**
- . uplatňuje spolupráci mezi dětmi a rozvíjí jejich vzájemný respekt**
- . rozvíjí jednání v souladu s právními normami a s důrazem na právní odpovědnost jedince.**

Ředitel školy odpovídá za systémové aktivity školy v oblasti prevence šikanování a násilí (viz. MMP ZŠ Propojení - akce školy). Vychází přitom z komplexního pojetí preventivní strategie (met. pokyn č. j. 20 006/2007-51), zajišťuje vzdělávání pracovníků v akreditovaných kurzech k problematice šikanování, oblasti problematiky vytváření dobrých vztahů, práci s dynamikou skupiny, podpoře a upevňování zdravých třídních norem dětí jako prevenci šikanování. Dále zajistí v souladu s pracovním řádem dohled nad žáky ve škole před vyučováním, o přestávkách, mezi dopoledním a odpoledním vyučováním, podle potřeby při přecházení žáků mezi budovami školy, do zařízení školního stravování a do školní družiny. Především v prostorách, kde k šikanování již došlo nebo kde by k němu mohlo docházet. Zajistí, aby žáci i pedagogičtí pracovníci byli seznámeni s negativními důsledky šikanování, a to jak pro jeho oběti a pachatele, tak i pro celý třídní (školní) kolektiv. Za zvlášť nebezpečnou je třeba považovat tendenci podceňovat počáteční projevy šikanování. Zajistí doplňování školní knihovny o literaturu z oblasti problematiky násilného chování a šikanování.

Pedagogičtí pracovníci vedou důsledně a systematicky žáky a studenty k osvojování norem mezilidských vztahů založených na demokratických principech, respektujících identitu a individualitu žáka. Pomáhají rozvíjet pozitivní mezilidské vztahy a úctu k životu druhého člověka (to vše v rámci vyučování, především pak v předmětech Vz, Rv, Vo, Ov, dále v rámci všech mimoškolních aktivit, především pak vlastním příkladem a citlivým přístupem k žákům). Všichni pedagogičtí pracovníci by měli vnímat vztahy mezi žáky a atmosféru v třídních kolektivech, kde působí, jako nedílnou a velmi důležitou součást své práce (třídnické

hodiny, vyučování, dotazníky na sledování klimatu třídy a vztahů mezi žáky, popř. třídami). Důležité aktivity školy nelze spojovat jen s určitým vyučovacím předmětem nebo skupinou předmětů. Vztahy a chování pedagogických i nepedagogických pracovníků vůči sobě a vůči žákům, ovlivňují chování žáků. Ve školním řádu jsou jasně stanovena pravidla chování včetně sankcí za jejich porušení (žáci jsou znovu a znovu seznamováni se školním řádem na začátku každého školního roku).

2.3. Tvorba a realizace preventivního programu

*Na tvorbě a realizaci preventivního programu proti šikaně se podílejí pedagogičtí pracovníci školy. Koordinace tvorby a výsledná podoba patří k činnosti školního metodika prevence (př. spolupráce s metodikem prevence v PPP). Za realizaci a hodnocení programu je odpovědný ředitel školy.

*Cílem programu je vytvořit ve škole bezpečné, respektující a spolupracující prostředí, zaměřit se na oblast komunikace, vztahů mezi žáky, bez ohledu na to, zda tam k projevům šikany došlo či ne.

*Hlavní součástí programu je krizový plán (viz krizový plán). Měly by z něj jednoznačně vyplynout kompetence jednotlivých osob a specifický postup a způsob řešení.

* S krizovým plánem jsou vždy na začátku školního roku prokazatelně seznámeni žáci (přiměřeně jejich věku) a jejich zákonní zástupci a celý pedagogický sbor.

* Preventivní program vychází z Metodického pokynu ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení, č.j. 24 246/2008-6)

2.4. Postupy řešení šikanování

Odhalení šikany může být velmi obtížné. Účinné a bezpečné vyšetření šikany vychází z kvalifikovaného odhadu stadia a formy šikanování (viz. stadia a formy šikanování). Existuje rozdíl mezi metodami vyšetřování počátečních a pokročilých stádií šikanování.

A. Počáteční šikana:

1. Rozhovor s těmi, kteří na šikanování upozornili a s oběťmi.
2. Nalezení vhodných svědků.
3. Individuální, příp. konfrontační rozhovory se svědky (nikoli však konfrontace obětí a agresorů).
4. Zajištění ochrany obětem, popř. svědkům.
5. Rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi nimi.

B. Pokročilá šikana:

1. Bezprostřední záchrana oběti.
2. Domluva pedagogických pracovníků na spolupráci a postupu vyšetřování.
3. Zabránění domluvě agresorů na křivé výpovědi.
4. Pokračující pomoc a podpora oběti.
5. Nahlášení policii.
6. Vlastní vyšetřování.

V případě výskytu pokročilých, brutálních a kriminálních šikan je nezbytně nutné spolupracovat s dalšími institucemi a orgány, a to zejména s pedagogicko-psychologickou poradnou, střediskem výchovné péče, orgánem sociálně právní ochrany dítěte, Policií ČR.

Pedagogičtí pracovníci byli seznámeni s informací MŠMT ČR č.j.: 25 884/2003-24 Spolupráce předškolních zařízení, škol a školských zařízení s Policií ČR při prevenci a při vyšetřování kriminality dětí a mládeže a kriminality na dětech a mládeži páchané.

V případě negativních dopadů šikanování na oběť je nutné zprostředkovat jí péči pedagogicko-psychologické poradny, střediska výchovné péče, speciálně pedagogického centra nebo dalších odborníků – klinických psychologů, psychoterapeutů nebo psychiatrů.

2.5. Výchovná opatření

Doporučuje se dále pracovat s agresorem (jeho náhled na vlastní chování, motivy, rodinné prostředí). V případě potřeby mu zprostředkovat péči ped.-psych. poradny, SVP nebo jiných odborníků–klinických psychologů, psychoterapeutů nebo psychiatrů. Pro potrestání agresorů lze užít běžná výchovná opatření. Pro nápravu situace ve skupině je potřeba pracovat s celým třídním kolektivem. Je nezbytné vypořádat se i s traumaty těch, kteří přihlíželi, ale nezasáhli (mlčící většina). V mimořádných případech se užijí další opatření (ředitel školy doporučí rodičům dobrovolné umístění dítěte do pobytového oddělení SVP, příp. doporučí realizovat dobrovolný diagnostický pobyt žáka v příslušném diagnostickém ústavu. Ředitel školy podá návrh orgánu sociálně právní ochrany dítěte k zahájení práce s rodinou, případně k zahájení řízení o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy s následným umístěním v diagnostickém ústavu).

2.6. Spolupráce s rodiči

Pokud rodiče informují školu o podezření na šikanování, je za odborné vyšetření záležitosti zodpovědný ředitel školy. Při nápravě šikanování je potřebná spolupráce vedení

školy, ŠPP (školního metodika prevence, výchovného poradce, psychologa) a dalších pedagogických pracovníků, jak s rodinou oběti, tak i s rodinou agresora. Při jednání s rodiči dbají pedagogičtí pracovníci na taktní přístup a zejména na zachování důvěrnosti informací. Je nutné předem informovat rodiče o tom, co dělat v případě, když se dozvědí o šikanování. Rodiče žáků zejména upozorňujeme, aby si všímali těchto možných příznaků šikanování, případně bezodkladně informovali: ředitele školy, třídního učitele, metodika prevence výchovného poradce

- . Za dítětem nepřicházejí domů spolužáci nebo jiní kamarádi.
- . Dítě nemá kamaráda, s nímž by trávilo volný čas, s nímž by se telefonovalo apod.
- . Dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem.
- . Nechuť jít ráno do školy (zvláště když dříve mělo dítě školu rádo).
- . Dítě odkládá odchod z domova, je na něm možno pozorovat strach. Ztráta chuti k jídlu.
- . Dítě nechodí do školy, ze školy nejkratší cestou, střídá různé cesty, prosí o dovoz či odvoz autem.
- . Dítě chodí domů ze školy hladové (agresori mu berou svačinu nebo peníze na svačinu).
- . Usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze snu, např. "Nechte mě!"
- . Dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně. Odmítá svěřit se s tím, co je trápí.
- . Dítě bývá doma smutné, apatické, objeví se výkyvy nálad, zmínky o možné sebevraždě.
- . Dítě žádá o peníze, udává nevěrohodné důvody (říká, že je ztratilo), příp. doma krade peníze.
- . Dítě nápadně často hlásí ztrátu osobních věcí.
- . Dítě je nečekaně agresivní k sourozencům nebo k jiným dětem, projevuje zlobu vůči rodičům.
- . Dítě si stěžuje na bolesti břicha nebo hlavy, možná ráno zvrací, snaží se zůstat doma. Svě zdravotní obtíže může přehánět, případně i simulovat (manipulace s teploměrem apod.)
- . Dítě se vyhýbá docházce do školy, Dítě se zdržuje doma víc, než mělo ve zvyku

2.7. Spolupráce se specializovanými institucemi

Při předcházení případům šikany a při jejich řešení je důležitá spolupráce vedení školy, školního metodika prevence, výchovného poradce nebo zástupce školy s dalšími institucemi a orgány, zejména v resortu:

- . *školství* – s pedagogicko-psychologickými poradnami, SVP, speciálně pedagogickými centry
- . *zdravotnictví* – s pediatry, odbornými lékaři, dětskými psychology, psychiatry a zařízeními, která poskytují odbornou poradenskou a terapeutickou péči, včetně individuální a rodinné terapie,

. *sociální péče* – s oddělením péče o rodinu a děti, s oddělením sociální prevence (možnost vstupovat do každého šetření, jednat s dalšími zainteresovanými stranami, s rodinou),

. *případně s NNO* specializujícími se na prevenci a řešení šikany.

Dojde-li k závažnějšímu případu šikanování nebo podezření, že šikanování naplnilo skutkovou podstatu trestného činu (provinění), ředitel školy oznámí tuto skutečnost PČR. Ředitel školy oznámí orgánu sociálně právní ochrany dítěte skutečnosti, které ohrožují bezpečí a zdraví žáka. Pokud žák spáchá trestný čin (provinění), popř. opakovaně páchá přestupky, ředitel školy zahájí spolupráci s orgány sociálně právní ochrany dítěte bez odkladu.

2.8. Selhání školy v řešení šikany

V případech podezření nebo již prokazatelných projevů šikany, které nejsou bezodkladně, uspokojivě řešeny v pravomoci ped. pracovníků, vč. metodika prevence či výchovného poradce, je zcela na místě obrátit se na ředitele příslušné školy. Pokud se projeví nečinnost i ze strany ředitele, je možné jednat v této záležitosti se zřizovatelem školy nebo podat stížnost na školu České školní inspekci. Stížnost podaná písemně, osobně nebo v elektronické podobě se přijímá ve všech pracovištích ČŠI (příslušný inspektorát ČŠI, ústředí ČŠI: Fráni Šrámka 37, 150 21 Praha 5, posta@csicr.cz). Současně je potřebné v odůvodněných případech zajistit oběti šikanování pomoc psychologa, speciálního pedagoga (etopeda) popř. jiného specialisty.

3. Krizový plán školy proti šikaně

Cílem krizového plánu školy proti šikaně je eliminovat či minimalizovat škody v případě, že k šikanování ve školním prostředí dojde. Je nutné rozpracovat dva typy scénářů:

1. zahrnuje situace, které škola zvládne řešit vlastními silami (postupy pro řešení počátečního stádia šikanování a rámcový třídní program pro řešení zárodečného stádia šikanování, 1. a 2., výjimečně 3. stádium šikany).

Pedagogický pracovník se dozví o možném výskytu zárodečného či počátečního stádia šikany (Významnou roli při jejím zjišťování hraje strach, a to jak strach obětí, tak pachatelů a dalších účastníků). Dozví se tak buď od oběti (výjimečně) nebo od kamarádů či svědků, kteří danou situaci neschvalují a nechtějí jen přihlížet. Pedagogický pracovník v žádném případě nesmí podcenit možné riziko výskytu šikany. Bezodkladně o dané situaci informuje odpovědné osoby: třídního učitele (pokud to není on sám) dále ředitele školy a ŠPP (výchovného poradce či metodika prevence, příp. psychologa). O informování rodičů se rozhodne na základě závažnosti a dosahu a po předešlé domluvě s odpovědnou osobou (viz výše). Postupuje v souladu s předem dohodnutým postupem, vyhotoví zápis (k dispozici u vedení školy):

1. Rozhovor s těmi, kteří na šikanování upozornili vždy individuálně
2. Rozhovor s obětí, resp. oběťmi.
3. Nalezení případných dalších vhodných svědků.
4. Individuální, příp. konfrontační rozhovory se svědky (nikoli však konfrontace obětí a agresorů).
5. Zajištění ochrany oběti, obětem, popř. svědkům.
6. Rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi nimi.
7. Práce s agresorem, popř. celým třídním kolektivem
8. Bedlivé sledování situace ve třídě, monitorování vztahů (především pak obětí a agresorů)

Většina situací se při citlivé práci třídního učitele, popř. za pomoci výchovného poradce či metodika prevence vyřeší ke spokojenosti všech zúčastněných stran. O výchovném opatření rozhoduje především tř. učitel se souhlasem ostatních pedagogických pracovníků. Zohledňuje se dosavadní bezúhonnost agresora, jeho přijetí vlastní viny a snaha o nápravu, příp. dopad na oběť.

2. zahrnuje situace, kdy škola potřebuje pomoc z venku a je nezbytná její součinnost se specializovanými institucemi a policií. Sem patří řešení případů pokročilé a

nestandardní šikany, např. výbuchu skupinového násilí vůči oběti (3., 4., a 5. stadium šikany).

Ped. pracovník spolu s odpovědnou osobou (viz výše) řeší dlouhodobou situaci ve třídě, která přesahuje jejich kompetence, nahlášená šikana se nedaří uspokojivě vyřešit, nebo z nějakého důvodu došlo k vyjevení situace pozdě, kdy už se nejedná o počáteční stadia šikany, ale o šikanu pokročilou. Je nutné postupovat velmi opatrně, držet se daných postupů, podrobně inf. rodiče:

1. Bezprostřední záchrana (ochrana) oběti.
2. Domluva pedagogických pracovníků (vedení školy, výchovný poradce, metodik prevence, tř. učitel, popř. další zúčastnění pracovníci školy) na spolupráci a postupu vyšetřování.
3. Zabránění domluvě agresorů na křivé výpovědi.
4. Pokračující pomoc a podpora oběti.
5. Nahlášení příslušným institucím - pedagogicko-psychologické poradně, středisku výchovné péče, orgánu sociálně právní ochrany dítěte, Policii ČR.
6. Vlastní vyšetřování.

V případě negativních dopadů šikanování na oběť je vždy nutné nabídnout rodičům zprostředkování péče pedagogicko-psychologické poradny, střediska výchovné péče, speciálně pedagogického centra nebo dalších odborníků – klinických psychologů, psychoterapeutů nebo psychiatrů a pomoci jim s realizací této péče.

Doporučuje se také dále pracovat s agresorem (jeho náhled na vlastní chování, motivy, rodinné prostředí). V případě potřeby mu zprostředkovat péči ped.-psych. poradny, SVP nebo jiných odborníků–klinických psychologů, psychoterapeutů nebo psychiatrů. Pro potrestání agresorů lze užít běžná výchovná opatření.

Pro nápravu situace ve skupině je potřeba pracovat s celým třídním kolektivem. Je nezbytné vypořádat se i s traumaty těch, kteří přihlíželi, ale nezasáhli (mlčící většina). V mimořádných případech se užijí další opatření (ředitel školy doporučí rodičům dobrovolné umístění dítěte do pobytového oddělení SVP, příp. doporučí realizovat dobrovolný diagnostický pobyt žáka v příslušném diagnostickém ústavu. Ředitel školy podá návrh orgánu sociálně právní ochrany dítěte k zahájení práce s rodinou, případně k zahájení řízení o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy s následným umístěním v diagnostickém ústavu).

4. Literatura z oblasti školního šikanování

Kolář, M. (2001, 2005). Bolest šikanování. Praha: Portál.

Kolář, M. (1997, 2000). Skrytý svět šikanování ve školách. Praha: Portál.

Kolář, M. (2005). Školní násilí a šikanování. Ostrava: CIT, Ostravská univerzita.

Kolář, M. (Ed.) (2004). Školní šikanování. Sborník z první celostátní konference konané v Olomouci na PF UP 30.3.

Kolář, M. (2003). Specifický program proti šikanování a násilí ve školách a školských zařízeních. Praha: MŠMT ČR.

Parry, J., Carrington, G. (1997). Čelíme šikanování: sborník metod. Praha, IPPP.

Říčan, P. (1995). Agresivita a šikana mezi dětmi: jak dát dětem ve škole pocit bezpečí. Praha: Portál.

Časopisy

Kolář, M. (2007). Český školský program proti šikanování. Perspektivy. In: Sociální prevence. Bratislava: Národné osvetové centrum.

Kolář, M. (2007). Český školní program proti šikanování. Právo a rodina č.3/2007

Kolář, M. (2006). Jak na šikanu? Psychologie dnes 2 (12), 16-18

Kolář, M. (2005). Devět kroků při řešení počáteční šikany aneb pedagogická chirurgie. Prevence 7 (2), 3-7.

Kolář, M. (1998). Soudce Lynch na českých školách? Vyšetřování a léčba specifických typů šikan; in Sborník „Prevence šikanování ve školách“, Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR, Praha.